

Indeksowa organizacja pliku - B-drzewo

Jerzy Szyjut

10.12.2024

1 Wybór implementacji

W ramach mojego projektu zaimplementowałem B-drzewo z wstawianiem i szukaniem rekordów (mechanizm kompensacji i dzielenia węzłów). Program zaimplementowałem w języku C++.

2 Wprowadzenie teoretyczne

2.1 Wstęp

B-drzewo to zbalansowana struktura danych, wykorzystywana głównie w systemach baz danych i systemach plików, dzięki efektywnej obsłudze dużych zbiorów danych. Jest to drzewo wyszukiwań ogólnego przeznaczenia, które charakteryzuje się niską wysokością, co przekłada się na małą liczbę operacji dyskowych. Każdy węzeł w B-drzewie może mieć więcej niż dwóch potomków i przechowywać wiele kluczy.

Stałe używane w dalszej części dokumentu:

- d - minimalna liczba elementów w węźle
- n - liczba kluczy w drzewie
- h - wysokość drzewa

2.2 Struktura B-drzewa

B-drzewo spełnia następujące warunki:

- Każdy węzeł (poza korzeniem) ma co najmniej d kluczy.
- Każdy węzeł może mieć maksymalnie $2d$ kluczy.
- Każdy węzeł wewnętrzny posiada liczbę potomków równą liczbie kluczy $+ 1$.
- Wszystkie liście znajdują się na tym samym poziomie.
- Klucze w węzłach są uporządkowane niemalejąco.

Przykład B-drzewa o stopniu $d = 2$ i $n = 10$

3 Operacje na B-drzewach

3.1 Przeszukiwanie

Przeszukiwanie w B-drzewie polega na porównywaniu klucza z wartościami w węzłach. Jeśli klucz jest w danym węźle, zwracamy go; jeśli nie, przechodzimy do odpowiedniego poddrzewa.

Złożoność czasowa wynosi $O(\log n)$, ponieważ B-drzewo jest zbalansowane, a liczba kluczy w węźle jest ograniczona.

3.2 Wstawianie kluczy

Operacja wstawiania odbywa się w następujących krokach:

1. Znajdujemy liść, w którym klucz powinien się znaleźć.
2. Jeśli węzeł liścia ma mniej niż $2d$ kluczy, wstawiamy klucz do węzła.
3. Jeśli węzeł ma $2d$ kluczy, a jeden z sąsiednich węzłów ma mniej niż $2d - 1$ kluczy, to rozdzielamy po równo klucze między węzeł i sąsiada (trzeba też uwzględnić, że możliwe że będziemy musieli zmienić klucz w rodzicu)
4. Jeśli kompensacja jest możliwa, dzielimy go na dwa węzły, a środkowy klucz przenosimy do węzła nadrzędnego.
5. W razie potrzeby proces podziału propaguje się do korzenia, co może zwiększyć wysokość drzewa.

4 Analiza złożoności

4.1 Złożoność operacji

- **Przeszukiwanie:** $O(\log n)$
- **Wstawianie:** $O(\log n)$ w przypadku potrzeby propagacji podziału.

4.2 Wysokość drzewa

Wysokość drzewa spełnia poniższy warunek

$$\log_{2d+1}(n+1) \leq h \leq \log_{d+1}((n+1)/2) + 1$$

5 Opis implementacji przyjętej metody

W swojej metodzie wczytuję pojedynczo węzły do pamięci operacyjnej programu, co pozwala na stałe zużycie pamięci niezależnie od ilości danych. Węzły zapisuję do pamięci masowej tylko, jeśli zostały zmodyfikowane. Jako, że korzeń jest bardzo często używanym węzłem, jest przechowywane cały czas w pamięci operacyjnej programu, w przypadku aktualizacji jest zapisywany w pamięci masowej.

6 Specyfikacja formatu pliku

Plik bdrzewa jest plikiem w którym zapisuję węzły b-drzewa. Każdy węzeł zajmuje tyle samo miejsca na dysku, niezależnie od tego ile liczb przechowuje. Dzięki temu czas odczytu węzła z dysku jest stały. Każdy węzeł składa się z:

- Identyfikatora
- Identyfikatora rodzica

- d kluczy
- d adresów
- $d + 1$ wskaźników na klucze

7 Sposób prezentacji wyników działania programu

Menu wyboru akcji w programie jest wywoływane po każdej operacji. Menu na dodawanie nowych elementów ręcznie, za pomocą generatora liczb losowych, na wprowadzenie do programu sekwencji instrukcji, wyszukiwaniu elementów w b-drzewie po kluczu i wypisaniu licznika operacji.

7.1 Menu

i — insert
 r — insert random
 s — search
 p — print tree
 d — toggle print after each action
 c — print counters
 f — execute instructions from file
 q — quit

7.2 Wyświetlanie reprezentacji B-drzewa

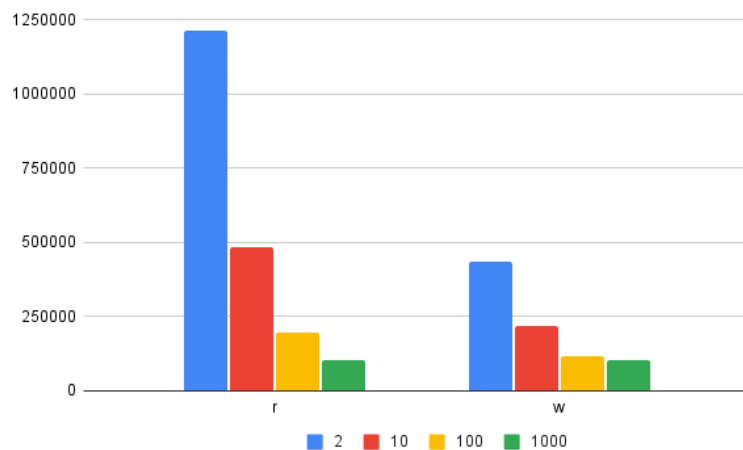
Reprezentacja b-drzewa jest wyświetlana w formie graficznej przy pomocy biblioteki graphviz. Przykład poniżej.

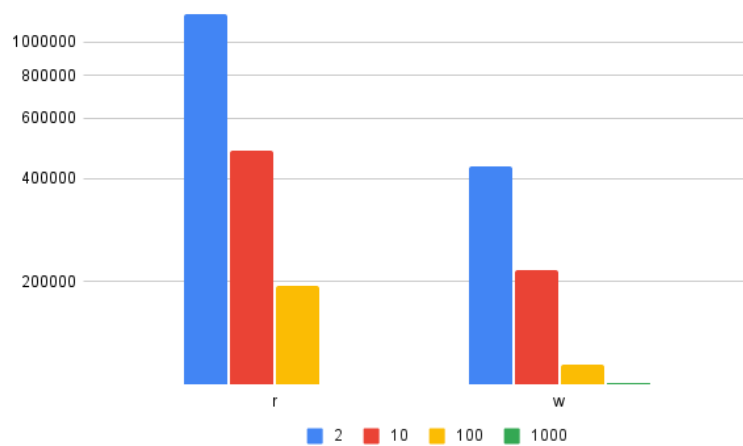
8 Eksperyment

Przy pomocy programu przeprowadziłem eksperymenty losując liczby i wstawiając je do b-drzewa przy tym samym ziarnie generatora liczb losowych. Zrobiłem tak dla d równemu 2, 10, 100, 1000.

d	n	r	w	r/w	α	min h	max h	h
2	10	14	22	0.6364	0.625	1	2	2
2	100	586	354	1.6554	0.7353	2	4	4
2	1000	8549	4114	2.0780	0.7813	4	6	5
2	10000	105231	42869	2.4547	0.7783	5	8	7
2	100000	1211371	433473	2.7946	0.7752	7	10	8
10	10	0	11	0	0.5	0	1	1
10	100	130	139	0.9353	0.7143	1	2	2
10	1000	3029	1846	1.6408	0.7463	2	3	3
10	10000	42676	21442	1.9903	0.7808	3	4	4
10	100000	484565	215829	2.2451	0.7708	3	5	5
100	10	0	11	0	0.05	0	1	1
100	100	0	101	0	0.5	0	1	1
100	1000	918	1081	0.8492	0.5556	1	2	2
100	10000	11585	11110	1.0428	0.7458	1	2	2
100	100000	194824	114349	1.7038	0.7287	2	3	3
1000	10	0	11	0	0.005	0	1	1
1000	100	0	101	0	0.05	0	1	1
1000	1000	0	1001	0	0.5	0	1	1
1000	10000	8093	10060	0.8045	0.7139	1	2	2
1000	100000	100462	101055	0.9941	0.7318	1	2	2
1000	1000000	1024251	967807	1.0583	0.7309	1	2	2

Liczba odczytów i zapisów zależnie od d dla $n = 100000$

Liczba odczytów i zapisów zależnie od d dla $n = 100000$, oś Y w skali logarytmicznej

9 Wnioski

B-drzewo to wydajna struktura indeksowa, która zapewnia niską wysokość drzewa nawet przy dużych zbiorach danych, co pozwala na szybkie operacje wstawiania i wyszukiwania. Eksperymenty wykazały, że wraz ze wzrostem stopnia drzewa d , zmniejsza się jego wysokość, co poprawia wydajność operacji kosztem większego rozmiaru węzłów. Wartość współczynnika α , oscylująca między 0.7 a 0.8, zapewnia bardzo dobre wykorzystanie przestrzeni. Dla dużych danych lepsze są wyższe wartości d , ponieważ drzewo pozostaje niemal płaskie, co znacznie redukuje liczbę operacji zapisu i odczytu. Wartość d powinna być niższa od wartości n , aby współczynnik α był wysoki. Poza tym im wyższa wartość d tym mniejsza ilość operacji zapisu i odczytu do pliku. Jednak dla dużych wartości d algorytm może być wolniejszy, jako że w każdym węźle musi przeszukiwać więcej wartości.